

Mats Åstrand
Utredare
mats.astrand@trelleborg.se

Kommunstyrelsen

Avgiftsfri kollektivtrafik för äldre och färdtjänstberättigade

Ärendebeskrivning

Kommunstyrelsen beslutade 2017-09-06 om utredning av avgiftsfri kollektivtrafik som ska omfatta följande alternativ:

1. Avgiftsfri kollektivtrafik för 70 år och äldre.
2. Avgiftsfri kollektivtrafik för 70 år och äldre under lågtrafik.
3. Avgiftsfri kollektivtrafik för 75 år och äldre.
4. Avgiftsfri kollektivtrafik för 75 år och äldre under lågtrafik.

Utredningen ska även omfatta avgiftsfri kollektivtrafik för alla medborgare under lågtrafik. Lågtrafik inom kollektivtrafiken är vardagar kl. 9-14 respektive efter kl. 18 samt lördag och söndag.

Avgiftsfri kollektivtrafik gäller resor inom Trelleborgs kommun. Avgiftsfritt på Pågatågen blir därför inte aktuellt.

Avgiftsfri kollektivtrafik omfattar personer folkbokförda i Trelleborgs kommun.

Kommunstyrelsen beslutade 2018-05-09 att återremittera ärendet för att tydliggöra konsekvenser gällande kostnaden för färdtjänstberättigade samt eventuella konsekvenser för den enskilde, samt att ärendet återrapporteras till kommunstyrelsen december 2018.

I utredningen till kommunstyrelsen beräknades kostnaden för avgiftsfritt från 70 år till 3,6 mkr under 2019 och 3,7 mkr 2022, från 75 år beräknades motsvarande kostnader till 2,3 respektive 2,5 mkr.

Utredningen föreslog att från 1 januari 2019 införa avgiftsfri kollektivtrafik för resor inom Trelleborgs kommun för kommuninvånare som är 75 år och äldre, samt att finansieringen beaktas i kommunstyrelsens förslag till budget för 2019-2021.

Kommunstyrelsens ordförande kompletterade utredningsdirektiven 2019-01-02 med beräkning av kostnaderna för invånare från 65, 67 respektive 69 år samt för färdtjänstberättigade gällande resor inom den allmänna kollektivtrafiken. Avgiftsfri kollektivtrafik kan införas från 1 maj 2019.

Beredning

Avgiftsfri kollektivtrafik för äldre

Skånetrafiken skriver avtal med berörd kommun om avgiftsfri kollektivtrafik som oftast löper på 3 år men det är upp till kommunen att bestämma.

Kommunen skickar en lista till Skånetrafiken med de kunder som är berättigade att få ett kort därefter hanterar Skånetrafiken utskicket av kortet till kunden. Priset är 20 kr per år och kort, 10 000 kr i uppstart (engångssumma) samt en kostnad på 300 för varje uppladdning som kommunen gör, vilket oftast sker en gång i månaden.

Fakturering sker en gång per kvartal och det sker i en klumpsumma.

Ordinarie pris per resa är 25 kr men kommunen får 30 % rabatt vilket ger ett pris på 17,50 kr per resa. Kortet gäller enbart inom kommunen.

Av de kunder som erhåller ett seniorekort är det ca 40 % som reser på sitt kort. Dessa kunder åker i genomsnitt 75 resor per år och kort.

Skånetrafiken kan i nuläget inte erbjuda avtal om avgiftsfritt för alla. Man håller på att bygga en företagsportal inom det nya biljettsystemet där det i framtiden kommer finnas nya möjligheter för bland annat kommuner och organisationer att köpa in och administrera erbjudanden för sina kommuninvånare.

Befolkningsantal och utveckling under tio år

Trelleborgs kommun hade i slutet av 2018 9 655 invånare som är 65 år eller äldre varav 4 499 invånare är 75 år eller äldre.

Antalet äldre kommuninvånare beräknas öka under kommande år. Antalet 65 år och äldre förväntas öka med sex procent på fem år och med 15 procent på tio år. Motsvarande för 75 år och äldre är 18 respektive 28 procent.

Kostnader

Kostnaden för de fem åldersalternativen, 65, 67, 69, 70 och 75 år, under 2019 respektive 2022 redovisas nedan.

Skånetrafiken anger att det görs i genomsnitt 75 resor per kort. Om korten endast gäller under lågtrafik (vardagar kl. 9-14 och efter kl.18 samt helger) bedöms antalet resor minska med cirka 10 procent.

Kostnad i tkr	65 år och äldre		67 år och äldre		69 år och äldre	
	2019	2022	2019	2022	2019	2022
Engångsavgift	10		10		10	
Kortavgift	200	200	170	180	150	160
Uppladdningsavgift	4	4	4	4	4	4
Reskostnader	5 120	5 300	4 600	4 770	4 080	4 230
Reskostnader, lågtrafik	4 610	4 770	4 140	4 290	3 670	3 810

Totalt	5 330	5 500	4 780	4 950	4 240	4 390
Totalt, lågtrafik	4 820	4 970	4 320	4 470	3 830	3 970

Kostnad i tkr	70 år och äldre		75 år och äldre	
	2019	2022	2019	2022
Engångsavgift	10		10	
Kortavgift	150	160	100	110
Uppladdningsavgift	4	4	4	4
Reskostnader	3 830	3 940	2 420	2 620
Reskostnader, lågtrafik	3 450	3 550	2 180	2 360
Totalt	4 000	4 100	2 500	2 700
Totalt, lågtrafik	3 600	3 700	2 300	2 500

Avgångstiden avgör om en resa sker under lågtrafik.

Fördelen med avgiftsfritt enbart under lågtrafik är att styra resandet till tider då färre reser med kollektivtrafik och därmed få ett jämnare utnyttjande. Nackdelen är att detta begränsar resandet för den enskilde och kan ge upphov till onödiga konflikter med busschauffören om resan är under lågtrafik eller inte. Koncentrationen av resande är som högst på morgonturerna, kl. 6-9, medan det är färre resande per avgång under eftermiddagar, kl. 14-18. I nuläget är det få äldre personer som reser innan kl. 9 varför problematik med trängsel inte bör uppstå med avgiftsfri kollektivtrafik för äldre. Frågan om avgiftsfrihet ska tillämpas generellt eller enbart under lågtrafik är därmed enbart en nytto- och kostnadsfråga.

Effekter av avgiftsfritt

Den direkta effekten av avgiftsfri kollektivtrafik kommer främst för den enskilde invånaren som slipper betala för sina resor inom kommunen. Det kan också ge färre bilresor främst beroende från vilken ålder avgiftsfrihet kommer att gälla.

På längre sikt kan avgiftsfri kollektivtrafik ge positiva effekter för kommunen genom att äldre invånare har större möjligheter att resa och delta i sociala aktiviteter vilket kan fördröja behov av insatser från kommunen.

Avgiftsfri kollektivtrafik ger fler resor vilket ökar möjligheten att utveckla kollektivtrafiken.

Avgiftsfri kollektivtrafik är inget kommunen behöver tillhandahålla men kommer på sikt att ses som en kommunal angelägenhet om det införs vilket därför kommer att vara svårt att dra tillbaka.

Avgiftsfri allmän kollektivtrafik för färdtjänstberättigade

Region Skåne erbjuder avgiftsfritt resande i den allmänna kollektivtrafiken i de kommuner där man har färdtjänstansvar. För de kommuner med eget färdtjänstansvar, däribland Trelleborg, kan dessa köpa till motsvarande fria resor för sina färdtjänstlegitimerade kunder baserat på ekonomisk

kompensation för förlorade intäkter för Skånetrafiken. I nuläget är Trelleborg, Klippan och Vellinge de kommuner där färdtjänstberättigade inte erbjuds avgiftsfria resor inom den allmänna kollektivtrafiken.

Region Skånes kollektivtrafiknämnd har beslutat att kommunens ersättning till Skånetrafiken för varje resa ska uppgå till priset för en genomsnittsresa i Skåne, 43 kronor per resa. Till detta kommer även en engångskostnad vid uppstart på 10 000 kronor, att varje order debiteras med 300 kronor och att varje kort kostar 20 kronor. För Trelleborgs kommun med cirka 1 950 färdtjänstberättigade ger det en initial kostnad på 50 000 kronor.

Kommunstyrelsen beslutade 2014-11-05 att inte ingå avtal med Region Skåne om avgiftsfria resor för färdtjänstberättigade inom den allmänna kollektivtrafiken då den ersättning Skånetrafiken tog ut för varje resa bedömdes ligga mycket över det verkliga inkomstbortfallet.

Färdtjänstberättigade i Trelleborg använder Region Skånes servicereskort vid resor varför kopplingen till den allmänna kollektivtrafiken är tydligare genom att servicereskortet kan laddas med reskassa, ger 30 procent rabatt och ledsagare medföljer kostnadsfritt.

Inom Trelleborgs kommun finns cirka 1 800 färdtjänstberättigade personer. Under ett år görs totalt cirka 70 000 resor med färdtjänsten. Under motsvarande tidsperiod görs cirka 15 000 resor med stadsbusstrafiken i Trelleborg där betalning sker med servicereskort. En jämförelse mellan antal resor och betalningsbelopp ger att drygt 3 000 av resorna bör avse ledsagare. Med regionbuss görs cirka 800 resor per år.

Erfarenheter från andra kommuner indikerar att färdtjänstresandet kan minska uppåt tio procent om den allmänna kollektivtrafiken görs avgiftsfri. Översatt till Trelleborgs förhållande kan det innebära att uppåt 7 000 resor förs över från färdtjänst till allmän kollektivtrafik.

Det blir sannolikt också totalt fler resor genom att den allmänna kollektivtrafiken blir avgiftsfri för färdtjänstberättigade. Hur stor denna ökning kan bli är mycket svårt att uppskatta. Erfarenheterna är få och har skett med olika förutsättningar och system.

Vid avgiftsfri kollektivtrafik för äldre visar erfarenheten en 90 procentig ökning av resandet. Men då gäller detta alla över en viss ålder. Den som är äldre och beviljas färdtjänst ska enligt reglerna inte kunna åka buss, antingen för att man inte klarar själva åkandet eller att man inte kan ta sig till hållplatsen.

Bland dem som har färdtjänst på grund av funktionshinder och är yngre än 65 år kan möjligheten vara större att använda den allmänna kollektivtrafiken. Man ska också i sammanhanget väga in att det är lättare att åka stadsbuss under lågtrafiken, mellan 9.00 och 15.00 och efter kl 18, då det är lättare att komma på bussen och få en sittplats. För en del färdtjänstberättigade kan därför en kombination mellan färdtjänst på morgnar och eftermiddag och buss på övriga tider vara en bra kombination.

Resandeökningen borde kunna bli, som lägst, ungefär lika stor som överföringen av resor, runt tio procent. Ökningen borde inte kunna bli större än 30 procent.

En beräkning med tre alternativ för resandeökning, 10, 20 respektive 30 procent skulle ge följande ekonomiska utfall:

	Antal resor			
	Nuläge	Alternati v 10 %	Alternati v 20 %	Alternati v 30 %
Nuläge stadsbuss	12 000			
Överföring stadsbuss	9 000			
Regionbuss	800			
Resandeökning		9 000	18 000	27 000
Totalt resor	22 000	31 000	40 000	49 000
Kostnad	946 000	1 330 000	1 720 000	2 107 000

Besparingen av 7 000 resor med färdtjänst motsvarar cirka 720 000 kr.

Om avgiftsfri kollektivtrafik för äldre införs kan en del av resorna istället inrymmas i kostnaderna för denna förmån. Hur stor denna del kan utgöra beror på från vilket år avgiftsfritt för äldre kommer att gälla, samt på vilket sätt den enskilde registrerar sin resa. Om äldre färdtjänstberättigade skulle stå för en tredjedel av resorna med den allmänna kollektivtrafiken i tabellen skulle kostnaderna istället bli 804 000 kronor, 1 060 000 kronor, 1 320 000 kronor respektive 1 580 000 kronor.

Sammanställd kostnadsbild

2019

Beräkning utifrån att avgiftsfriheten gäller hela dagen och att resandeökningen bland färdtjänstberättigade blir 20 procent.

Kostnader i tusen kronor.

	65-	67-	69-	70-	75-
Avgiftsfritt äldre helår	5 330	4 780	4 240	4 000	2 500
Kostnad för 1/5-31/12	3 550	3 190	2 830	2 670	1 670
Avgiftsfritt färdtjänstberättigade helår	1 720	1 720	1 720	1 720	1 720
Kostnad för 1/5-31/12	1 150	1 150	1 150	1 150	1 150
Besparing färdtjänstresor	720	720	720	720	720
Besparing för 1/5-31/12	480	480	480	480	480
Total kostnad helår	6 330	5 780	5 240	5 000	3 500
Total kostnad 1/5-31/12 2019	4 220	3 860	3 500	3 340	2 340

Sammantagen bedömning

Ett införande av avgiftsfri kollektivtrafik behöver ske med viss ekonomisk försiktighet, dels mot bakgrund av kommunens nuvarande ekonomiska förutsättningar men också för framtida finansieringsbehov av kommunens lagstadgade skyldigheter.

Avgiftsfri kollektivtrafik föreslås därför inledningsvis införas från 1 maj 2019 för invånare som är 75 år och äldre. Att begränsa detta till lågtrafik är inte motiverat då skillnaden i kostnad blir relativt liten.

För den som är färdtjänstberättigad skulle avgiftsfria resor vara förmånligt men redan idag är kostnaden klart lägre att åka stadsbuss än att åka färdtjänst. Med servicerese kortets rabatt på 30 procent i den allmänna kollektivtrafiken kostar en resa inom Trelleborgs tätort 17.50 kronor. Motsvarande resa med färdtjänst kostar 26 kronor.

Mot bakgrund av den höga ersättningen som Skånetrafiken använder är bedömningen att Trelleborgs kommun ska avstå från att införa avgiftsfria resor i den allmänna kollektivtrafiken för färdtjänstberättigade.

Enligt en bedömning från Diskrimineringsombudsmannen i januari 2012 är det inte diskriminerande att införa avgiftsfri allmän kollektivtrafik utan att göra detsamma inom färdtjänsten.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslås besluta att föreslå kommunstyrelsen besluta

att från 1 maj 2019 införa avgiftsfri kollektivtrafik för resor inom Trelleborgs kommun för kommuninvånare som är 75 år och äldre,

att Trelleborgs kommun inte ska införa avgiftsfrihet i den allmänna kollektivtrafiken för färdtjänstberättigade i Trelleborgs kommun, samt

att finansieringen sker inom kommunstyrelsens anslag till oförutsedda behov.